

A Farkas Gyula-emlékérem alapító okirata

I. Indoklás

Az Emlékérem alapításának célja, hogy a romániai magyar nyelvű matematikai és informatikai ismeretek terjesztésében és a tehetséggondozásban kiemelkedő eredményt elért szakemberek tevékenységét elismerje. Az Emlékéremmel kifejezett elismerés erkölcsi jellegű, pénzjutalommal nem jár. A Farkas Gyula-emlékérem Széchenyi Kinga műve, művészi kivitelű bronzplakett, Farkas Gyula képével és a következő felirattal: „Farkas Gyula Díj”. Ezen alapító okirat a Farkas Gyula Egyesület a Matematikáért és Informatikáért alapszabályának melléklete. Megváltoztatása azzal azonos módon lehetséges. Ezen alapító okiratot az Egyesület Közgyűlése 2006. szeptember hó 28-án elfogadta.

II. A Farkas Gyula-emlékérem adományozásának rendje

Az Emlékérmet évente egy alkalommal, novemberben adjuk át legfeljebb három személynek A Magyar Tudomány Napja Erdélyben rendezvénysorozat keretében. Az Emlékérem odaítélésének előkészítése a Farkas Gyula-emlékérem Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) feladata. A Bizottság elnöke az Egyesület elnöke, és hét tagja: az Egyesület ügyvezető elnöke, két alelnöke, az EME Matematikai és Informatikai szakosztályának elnöke, titkára, a Radó Ferenc Matematikaművelő Társaság, valamint a Matlap szerkesztőségének egy-egy képviselője. Az Emlékérmet elnyerő személyekre az Egyesület bármelyik tagja tehet írásbeli javaslatot, megfelelő indoklással, beleértve a Bizottság tagjait is. Javaslatot lehet tenni minden év szeptember 30-ig. A javaslatokat a Bizottság tagjai együttesen megtárgyalják. A döntést egyszerű szótöbbséggel hozzák meg. A szavazás akkor érvényes, ha az ülésen az elnök és legalább négy tag személyesen részt vesz. Egyenlő számú szavazatok esetén az elnök szavazata dönt. Az Emlékérem és vele járó Emléklap átadásakor a Bizottság elnöke ismerteti és indokolja a döntést.

III. Ki volt Farkas Gyula?

Farkas Gyula (Sárosd, 1847. március 28.– Pestszentlőrinc, 1930. december 26.) magyar matematikus, aki a kolozsvári egyetemen a matematikusok és fizikusok körében kiemelkedő szerepet játszott. Sárosdon született, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol Jedlik Ányos volt rá nagy hatással. Batthyány Géza gróf jóvoltából franciaországi tanulmányúton vett részt. Fiatalkori matematikai eredményei közül kiviláglik Bolyai Farkas trinom-egyenletekre vonatkozó – a Tentamenben röviden tárgyalt – gyökközelítő algoritmusával kapcsolatos vizsgálatai. Ezáltal a Bolyai-algoritmus igen ismertté vált; általánosításaival, alkalmazásaival, a vele kapcsolatos konvergencia problémák vizsgálatával több magyar és külföldi matematikus foglalkozott. Pesten magántanár, majd 1877-ben kinevezik a kolozsvári egyetem tanárának. 1888-ban az egyetem rendes tanára lett, és e minőségében 1915-ig (nyugdíjba vonulásáig) működött. Többször volt dékán és egyszer rektor. Ortvy Rudolf, egykori tanársegéde írta róla, hogy „mélyreható kritika, a hajthatatlan, mellékes szempontok által el nem téríthető keresése az igazságnak jellemezte úgy tudományos működését, mint egyetemi közügyekben kifejtett tevékenységét... És épp mivel nem kereste a népszerűséget, igen nagy tekintélyt tudott magának szerezni, és áldásdús befolyást gyakorolni az egyetemi ügyek vezetésére.” Egyetemi tanárként főleg elméleti fizikai problémákkal foglalkozott, de a vizsgált fizikai problémák matematikai hátterét oly mélységben dolgozta ki, hogy azok között klasszikus matematikai eredmények is vannak. Különösképpen a Fourier-féle mechanikai elv foglalkoztatta az 1890-es évektől. Dolgozataiban egyenlőtlenségekkel adott kötések esetén az egyensúly szükséges feltételét adja meg. Ehhez bebizonyítja a homogén lineáris egyenlőtlenségekre vonatkozó tételét, amely Farkas-lemma néven az egyik legismertebb magyar matematikai eredmény, sőt egyike a világ matematikai irodalmában a legtöbbet idézett tételeknek. Farkas Gyula egyike a modern optimalizálás-elmélet megalkotóinak. Az utóbbi évtizedekben oly alaposan tanulmányozott és sokfelé alkalmazott variációs egyenlőtlenségek elméletének szintén előfutára. Egyetemi előadásait gondos kidolgozásban litografálva közreadta. A kolozsvári matematikai könyvtárban még ma is megtalálhatók egyetemi jegyzetei: Analytikus mechanika (1907–1908), Analitikus mechanika (1913–1914), Erőtan (1913–1914), A mechanika alaptanai (1913–1914). Ugyancsak megtalálható a Kolozsváron megjelent Vector-tan és az egyszerű inaequatiók tana című könyve. Ez a vektoranalízis-könyv tartalmazza kutatásainak fontosabb eredményeit is.